

Komparativna povijest hrvatske književnosti. Zbornik radova XIV. Romantizam – ilirizam – preporod (ur. Cvijeta Pavlović, Vinka Glunčić–Bužančić i Andrea Meyer–Fraatz), Književni krug i Odsjek za komparativnu književnost Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Split – Zagreb, 2012., 363 str.

Zbornik *Komparativna povijest hrvatske književnosti. Romantizam – ilirizam – preporod* ostavština je znanstvenog skupa održanog od 29. do 30. rujna 2011. godine u Splitu na kojem se komparatističkom metodom proučavanja umjetnosti i kulture nastojalo znanstveno obraditi povijesno razdoblje koje će se pokazati ključnim, čak i odlučujućim, za nastanak i razvoj hrvatskog nacionalnog duha, kao i za kasnije historiografske klasifikacije hrvatske književnosti. Riječ *preporod*, koja se nalazi na kraju trojstva s naslovnice zbornika, sugerira da u onodobnoj Hrvatskoj, uz poznata nam revolucionarna događanja, uslijed dugog i trpnog angažmana hrvatske inteligencije dolazi do ključnih pomaka u evoluciji nacionalnog tijela koje se *rađa iznova* u izmijenjenom obliku i s novim svjetonazorima. U ovom su se zborniku znanstvenici nastojali uhvatiti u koštac sa značajkama hrvatske pisane riječi iz prve polovice 19. stoljeća kako bi ju domislili i revitalizirali njezinu važnost. Svaki porod, pa tako i *preporod*, nužno uključuje određene muke i poteškoće, pa su se autori testova u zborniku uglavnom nastojali njima pozabaviti.

Uvodno, prije svakoga govora o radovima iz zbornika, valja nešto reći o trima konceptima iz njegova naslova bez kojih je nemoguće pristupiti povijesnom razdoblju koje se kronološki ugrubo može ograničiti na prvu polovicu 19. stoljeća. *Romantizmom* se nastoje sugerirati dvije stvari. Prvo, radi se o fokusu na *umjetničko* unutar razdoblja čija je svrha nerijetko bila *politička* te autori uglavnom pokušavaju problematizirati odnos estetskog i političkog nastojeći, s velikim uspjehom, obraniti tezu o visokoj estetskoj vrijednosti onodobnih tekstova čija namjena, kako je rečeno, nije bila isključivo umjetnička. Drugo, pozivanjem na dominantnu stilsku formaciju onodobne Europe hrvatska se pisana riječ upisuje u širi kontekst, čime se jasno ocrta internacionalni karakter pokreta koji je u duhu onoga vremena. Stoga većina u zborniku zastupljenih autora filološke probleme nastoji poredbeno promisliti u odnosu na bliska kretanja u ondašnjoj Europi i svijetu. *Ilirizmom* i *preporodom* želi se sugerirati politički aspekt koji je, gledano iz perspektive autorske namjere, najčešće u prvome planu, dok je estetsko uglavnom samo sredstvo kojim će se lakše ostvariti zacrtani cilj jer je među ilircima uglavnom postojala svijest o većoj uvjerljivosti lijepoga pisanja. Ilirizam, među ostalim, sugerira unitarističke težnje južnih Slavena koji uglavnom dijele sličnu političku sudbinu, pa stoga u zajedničkom nastupu vide lakši put do

ostvarenja političkih ciljeva, dok se preporodom u konačnici sugerira ključan povijesni i umjetnički trenutak za razvoj nacionalne svijesti i afirmaciju hrvatskoga naroda.

Zbornik broji dvadeset tri teksta, od kojih su dvadeset dva izvorna znanstvena rada te jedan stručni rad, a u kojima autori, ovisno o interesima i afinitetima, sa suvremenog znanstvenog stajališta nastoje proučiti složene probleme razdoblja u kojem su privatno i javno, estetsko i političko u velikoj mjeri nedjeljivi, pa ih se kao takve i tretira. Tekstovi „Lingvistika, fonetika i poetika ilirizma” Branka Vuletića, „Književnost politike – programatski tekstovi Hrvatskog narodnog preporoda” Ivana Boškovića, „Između suzdržanosti i fascinacije: romantizam, povijesna tragedija i sublimno shvaćanje povijesti” Natke Badurina te „Zamućeno područje hrvatske književne historiografije. Uvod u medijsko čitanje hrvatske književnosti” u kojem Vinko Brešić domišlja strukturu hrvatske književnosti usredotočivši se na pitanje *medija* u kojem se odvija književna komunikacija, pri čemu autor konstatira njezin razvoj od oralne prema tekstualnoj te, u konačnici, vizualnoj umjetnosti (govor – tekst – slika), **općenitoga su karaktera** i nastoje oslikati kontekst u kojem nastaje onodobna pisana riječ te se kao takvi s pravom nalaze uglavnom na početku zbornika. Također, u tim se tekstovima jasno može prepoznati namjera i namjena znanstvenog skupa čiji je cilj osuvremenjivanje pogleda i znanstvenih pozicija spram preporodnog razdoblja koje zasigurno zahtijeva novo čitanje u vidu suvremenih komparativističkih tendencija.

Dalje nailazimo na niz **užekomparativističkih** radova u kojima se autori dotiču odnosa i sličnosti hrvatske romantičke književnosti i političkoga pokreta narodnog preporoda sa srodnim umjetničkim i političkim pokretima u ostatku Europe, ali i svijeta, pri čemu se uglavnom nastoje opisati ekvivalentni procesi vezivanja književnosti i razvoja narodne svijesti koji supostoje u više podneblja sa sličnim političkim problemima. Ovdje možemo ubrojiti radove „Storie, leggende, cronache della casa d'Angiò nella letteratura romantica croata” Arianne Quarantotto, „Preporod i romantizam u stvaranju nacionalnog identiteta: ukrajinsko-hrvatske paralele” Jevgenija Paščenka, „'U nas i u drugih nacija'. Nekoliko natuknica o hrvatskoj i mađarskoj književnosti prve polovice 19. stoljeća” Zoltána A. Medvea, „Romantičarska estetika i kulturno-nacionalna politika na primjerima iz američkoga i hrvatskoga korpusa: ilirski i američki 'domoroci’” Jelene Šesnić, „Egzotizam hrvatskog romantizma u prijevodima španjolske književnosti” Francisca Javiera Jueza Gálveza, „Vrazovi prepjevi s engleskoga jezika” Kristine Grgić te rad „Književne paralele hrvatskog i japanskog preporoda u 19. stoljeću” u kojem Lovro Škopljanac nastoji povezati prostorno i kulturno iznimno udaljene pojave s tezom o dodirnim točkama i razlikama između dvaju procesa koji se mogu povezati motivom narodnog preporoda, pri čemu se nastoji povući paralela između pozicija književnika u sklopu političkoga pokreta.

U zborniku ne manjka radova koji se konkretnije bave književnom

praksom, među kojima prevladavaju oni o **problemima lirike**, književnoga roda koji se, u djelu vrsnih liričara poput Petra Preradovića i Stanka Vraza, pokazao kao iznimno važna ostavština romantizma čiji su vrijednost i utjecaj na razvoj hrvatske književnosti iznimni. Ovdje možemo ubrojiti radove „Uzori koji to ne mogu biti?” Helene Peričić, „Europski romantizam i pjesničke preoblike Stanka Vraza” Sintije Čuljat, „Misaona poezija Petra Preradovića” Fedore Feluga-Petronio, „Struktura *Lovorika* Luke Ilića Oriovčani-na” Josipe Tomašić te „Između drage i domovine: O pjesništvu Hrvatskog narodnog preporoda” u kojem Suzana Coha nastoji dati opći opis preporodnog pjesništva koje se manifestira uglavnom u vidu dvaju žanrovskih kompleksa – domoljubne i ljubavne lirike – koji su ponekad kompatibilni, a ponekad proturječni, no čije je razlikovanje vrlo teško jer se ljubav prema ženi i domovini u vidu strasti i dužnosti često u preporodno doba isprepleću do nerazlučivosti.

Uz liriku, u zborniku su zastupljene i **druge vrste i žanrovi**. Ovdje se mogu svrstati radovi „*Putositnice* Antuna Nemčića i romantična orijentacija” Renate Hansen-Kokoruš, „Koordinate *Grobničkog polja*” Pavla Pavličića, „Romansa u pismima: pripovjedni ton u *Stankovačkoj učiteljici* Ivana Perkovca i *Branki* Augusta Šenoa” Maše Grdešić, „Poimanje fragmenta kod hrvatskih preporoditelja” Marka Špikića te tekst „Šenoine bajke i fantastika u hrvatskom romantizmu” u kojem Cvijeta Pavlović progovara o problemima u nas zakašnjele afirmacije vrste umjetničke bajke imajući u vidu problem semantičkog polja koje izraz *bajka* pokriva u znanstvenom i općem leksiku kao dio ništa manje problematičnog pojma *fantastike*.

Zbornik kao tematski i metodološki složenu i potpunu cjelinu dovršavaju dva teksta koji se bave **literarnim u neliterarnom**: „Ilirizam i tumačenje snova: Gundulići Vlahu Bukovca” Tatjane Jukić te „Elementi romantizma *Sna doktora Mišića* kao poticaj televizijskom romantizmu 1970-ih” u kojem Nikica Gilić govori o poetici romantizma u televizijskoj produkciji dvadesetog stoljeća posvetivši pozornost adaptaciji novele Ksavera Šandora Gjalskog u režiji Branka Pleše u kojoj se mogu prepoznati preobrazbe i hibridizacije romantičarske poetike prilikom televizijske adaptacije književnih djela.

Svrha *Zbornika* bila je afirmirati stilsku formaciju hrvatskog književnog romantizma te ga domisliti novim znanstvenim metodama. Kao takva zasigurno je ispunjena. Analize poetika tekstova s političkom namjenom svjedoče o prihvaćanju formalističkih dvadesetostoljetnih teorija i metodologija koje su afirmirale načelo prema kojem se svakom tekstu može i smije pokušati pristupiti kao književnom, makar se radilo i o čistom političkom pismu. Ovaj se zbornik tako upisuje u znanstvenu tradiciju koja poduzima poetološko proučavanje minulih povijesnih razdoblja u njihovoj cjelovitosti, bez obzira na tradicionalan, ali već pomalo znanstveno neoperativan pojam *beletristike* kojim se književnost nastojala ograditi od tekstova s drugim

namjenama, usprkos tomu što se većina tekstova zbornika ipak bavi književnošću u užem smislu. Takav pristup zrcali složenost prve polovice 19. stoljeća čija su kretanja u konačnici odredila kulturnu i političku sudbinu hrvatskoga naroda.

Matej ČEPL